

*До спеціалізованої вченої ради К 11.737.01
Донецького юридичного інституту МВС України
(87510 м. Маріуполь, просп. Адмірала Луїна, 89)*

ВІДГУК

офіційного опонента на дисертацію Герцика Ростислава Валерійовича «Тактика судового розгляду у кримінальних провадженнях щодо корисливо-насильницьких злочинів», поданої на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність

Актуальність теми дисертаційного дослідження Р.В. Герцика не викликає жодних сумнівів. В Україні триває реформа судоустрою, судочинства та суміжних правових інститутів, і головна стратегічна мета цього процесу – інтеграція стандартів європейської процедури доказування у національну систему координат захисту прав і інтересів людини, суспільства і держави від кримінальних правопорушень.

Треба визнати, що на сучасному етапі процедура доказування у кримінальних провадженнях має цілу низку недоліків, зокрема основними є наступні: 1) фактично доказування відбувається на двох стадіях – спочатку на досудовому розслідуванні, потім під час судового розгляду, тому роками триває процедура проваджень; 2) прокурори під час досудового розслідування займають досить пасивну позицію, і тільки перед судовим розглядом справи входять в роль державного обвинувача, оцінюючи базу вже зібраних доказів; 3) адвокати ставлять собі головним завданням не здобувати докази невинуватості клієнта, а лише шукати помилки слідства. Вони чітко знають, що судові засідання – це театр для одного глядача – судді, тому постійно вдосконалюють свою ораторську майстерність, талант бути переконливим в судовому засіданні та вміти піддати сумнівам окремі докази, а потім їх сукупність. Відповідно можна визнати, що тільки ці учасники формують стратегію захисту і тактику дій під час судового розгляду.

Запорукою ефективності судочинства є спрощення процедури доказування з перенесенням її до залу суду, і розробка ґрунтовних теоретичних і практичних положень тактики судового розгляду у кримінальних провадженнях з

урахуванням трьох різновекторних завдань: державного обвинувачення, захисту і завдань суду (судді) - забезпечення правильного застосування закону для того, щоб кожний, хто вчинив злочин, був підданий справедливому покаранню та жоден невинний не був притягнений до відповідальності та засуджений.

Прогалини у наукових дослідженнях із вказаних питань, а також потреби практики у єдиному баченні тактики судового розгляду у кримінальних провадженнях підкреслюють важливість проведеного дисертантом дослідження. Представлена робота і її результати є одним з перших кроків у цьому напрямку.

Багато видатних вчених зосереджували свою увагу на дослідженні і введенні в термінологічний обіг таких криміналістичних категорій як «тактика і методика судового розгляду», зокрема вагомий внесок у цьому сенсі мають дослідження Л.Ю. Ароцкера, О.С. Александрова, Р.С. Белкіна, М.Й. Вільгушанського, С.П. Гришина, Л.О. Зашляпіна, В.Н. Карагодіна, С.Л. Кисленко, І.І. Когутича, О.Ю. Корчагіна, Ю.М. Мирошніченко, В.О. Попелюшко, Р.Л. Степанюка, О.Л. Стуліна, Т.Б.Чеджемова, О.І. Чучукало, І.І. Шепітько, Р.М. Шехавцова. Але багато аспектів даної проблематики залишаються поза увагою науковців, вимагають переосмислення і дослідження.

Мета і завдання дисертаційного дослідження поставлені відповідно обраній темі. Об'єкт та предмет дослідження обрані правильно.

Тема дисертації відповідає основним програмним документам щодо боротьби зі злочинністю в Україні, ґрунтується на положеннях комплексної наукової програми «Основні напрями реформування законодавства України у контексті Європейської інтеграції» (номер державної реєстрації 0104U004048), Стратегії сталого розвитку «Україна – 2020», затвердженої Указом Президента України від 12 січня 2015 р. № 5/2015, Стратегії реформування судоустрою, судочинства та суміжних правових інститутів на 2015–2020 роки, затвердженої Указом Президента України № 276/2015 від 20.05.2015р.; Національної стратегії у сфері прав людини, затвердженої Указом Президента України № 501 від 25 серпня 2015 р.; Стратегії національної безпеки України, затвердженої Указом Президента України № 287 від 26 травня 2015 р.; Переліку пріоритетних напрямків наукового забезпечення діяльності органів внутрішніх справ України

на період 2015-2019 років, затвердженого наказом МВС України від 16.03.2015 № 275.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків та рекомендацій, сформульованих у дисертації. З урахуванням вищевказаного представлена дисертація оцінюється, як достатньо глибоке дослідження, що вирішує низку проблемних питань, пов'язаних з розробкою теоретичних положень і практичних рекомендацій з тактики судового розгляду кримінальних проваджень про корисливо-насильницькі злочини. Дисертантом проаналізовано і використано велику кількість нормативно-правових актів і наукових праць з криміналістики, кримінального процесу, судової експертизи, психології, кримінології та інших наук, що відносились до предмету дослідження (всього 337 джерел).

Сформульовані у дисертації положення спираються на достатню емпіричну базу, зокрема результати анкетування 142 працівників адвокатури, прокуратури та суду в Дніпропетровській, Донецькій, Луганській, Одеській та Харківській областях. Використано особистий досвід дисертанта, набутий під час роботи в органах суду першої та другої інстанцій.

Результати проведеного дослідження впроваджено в наукову діяльність і навчальний процес, а також у практичну діяльність Луганського апеляційного суду (про що свідчать відповідні Акти впровадження надані для ознайомлення).

Дисертаційне дослідження Р.В. Герцика містить низку положень, висновків і пропозицій, що мають певний ступінь **новизни**, до яких можуть бути віднесені наступні.

Автор проводив дослідження з урахуванням історичного аспекту формування судової тактики, як окремої криміналістичної категорії, а також проаналізував і розкрив її у порівнянні з суміжним поняттям - «методикою судового розгляду». Такий підхід свідчить про намагання докорінно дослідити і розкрити становлення даної інституції.

У дослідженні автором представлено і детально обґрунтовано позицію про те, що тактика судового розгляду є сумарним (збірним) поняттям, яке включає тактику обвинувачення, тактику захисту й тактику суду (судді), яка їх, власне, й

поєднує. Беззаперечно з цим слід погодитись, оскільки кожна сторона процесу доказування має фактично різновекторні завдання. Так, сторона обвинувачення зацікавлена представити докази винуватості підсудного і впевнити суд у необхідності призначення йому максимального покарання, сторона захисту, навпаки, має за мету максимально пом'якшити участь свого підзахисного, а суд (суддя) у цих умовах має виконати завдання кримінального провадження - забезпечити правильне застосування закону для того, щоб кожний, хто вчинив злочин, був підданий справедливому покаранню та жоден невинний не був притягнений до відповідальності та засуджений.

Дисертант доцільно звертає увагу на фактори, що впливають на обрання тактики судового розгляду, серед таких виокремлює специфіку судової ситуації, у якій виникають певні тактичні завдання та приймаються тактичні рішення; наявність протидії судовому розгляду учасниками кримінального провадження тощо. Автор детально аналізує зазначені фактори впливу і надає власні рекомендації щодо способів вирішення окремих тактичних завдань судового розгляду (підрозділ 1.2).

Позитивної оцінки також заслуговує підхід дисертанта до криміналістичної класифікації та характеристики корисливо-насильницьких злочинів.

Окремо хотілось би відмітити внесок дисертанта у вигляді низки рекомендацій з тактики проведення окремих судових дій (допитів, оглядів речових доказів, освідувань тощо), зокрема положення Розділу 3, що мають важливу практичну направленість й значно удосконалюють теоретичні положення в означеному напрямку. Представлені у роботі позиції автора, рекомендації та висновки заслуговують на увагу і підтримку.

Практична значущість дисертації для діяльності правоохоронних органів. Дисертація Р.В. Герцика «Тактика судового розгляду у кримінальних провадженнях щодо корисливо-насильницьких злочинів» містить вагомі висновки, що у сукупності вирішують важливе наукове завдання, пов'язане з удосконаленням окремих положень теорії доказів у світлі реформованого кримінального процесуального законодавства України. Представлені результати дослідження характеризуються новизною, вони удосконалюють і розвивають вже

існуючі наукові знання в сфері кримінального процесу та криміналістики, супроводжуються практичними рекомендаціями. Вони можуть бути використаними як у наукових дослідженнях, так і в практичній діяльності правоохоронних органів, зокрема адвокатами, працівниками прокуратури і суду. Окремі положення, сформульовані в дисертації можуть бути використані при викладанні навчального курсу кримінального процесу, криміналістики та спеціальних курсів з цих дисциплін. Вищевказане є підставою для позитивної оцінки представленої роботи, саме як актуального і завершеного дисертаційного дослідження.

Основні результати дисертаційного дослідження викладені у 13 наукових публікаціях, серед яких 9 наукових статей, опублікованих у фахових виданнях, з яких одна вийшла друком у зарубіжному виданні. Зміст автореферату відображає основні положення, викладені у дисертації.

Вищезазначене дає підстави для високої позитивної оцінки роботи. Але, разом з тим, окремі положення представленого дисертаційного дослідження викликають зауваження або вимагають уточнення.

1. У дисертації автор не приділив достатньої уваги аналізу практики Європейського суду з прав людини у світлі вироблення рекомендацій з тактики судових розглядів. Не висвітлив типові помилки, що допускаються у кримінальних провадженнях на різних стадіях, на які саме вказує Європейський суд з прав людини у своїх рішеннях. Ці положення значно б доповнили зміст проведеного дослідження

2. Досить спірною виглядає позиція автора щодо необхідності виокремлення «нової категорії суб'єктів злочинів» – членів добровольчих батальйонів Хотілось би почути обґрунтування такого бачення. Адже такий підхід змушує задуматись над питанням – а, чи не буде нести негативне відношення до всіх воїнів захисників, які добровільно стоять на варті нашої держави?

3. Нажаль залишились поза увагою дисертанта положення щодо тактики проведення таких важливих дій, як перехресний допит особи у судовому засіданні та допит експерта. Практичні рекомендації автора з цих питань підкреслили б новизну дослідження і звернули увагу на неї адвокатів і працівників прокуратури.

Наведені зауваження торкаються окремих положень дисертаційного дослідження і можуть мати дискусійний характер. Тому в цілому вони не впливають на загальну позитивну оцінку рецензованої наукової праці. Загалом представлена дисертація є закінченою самостійною науковою працею, яка характеризується актуальністю, новизною і практичною цінністю, містить вирішення конкретного наукового завдання - удосконалення положень тактики судового розгляду у кримінальних провадженнях, та представлення свого бачення розв'язання дискусійних питань у теорії доказування в рамках кримінальних проваджень.

Це дає підстави для висновку про те, що дисертація «Тактика судового розгляду у кримінальних провадженнях щодо корисливо-насильницьких злочинів» відповідає вимогам п.п. 9, 11 «Порядку присудження наукових ступенів та присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 р. № 567 (з наступними змінами і доповненнями), а її автор, Герцик Ростислав Валерійович заслуговує присудження наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність.

**Доцент кафедри криміналістики,
судової експертології та домедичної підготовки
Харківського національного університету
внутрішніх справ, факультету № 1
кандидат юридичних наук, доцент**

Тетяна ОРЛОВА